

exteriorem exercere; et sic efficere ut attendat ad se.

Tertio, potest orare Deum ut excitet alterum Angelum ad attendendum sibi.

Quarto, si nihil horum velit efficere, non est inconueniens quod expectet occasionem, qua alter Angelus ad se attendat ipso interim perseverante in dirigendo conceptum suum ad illum, quod brevissime, et facillime consequetur, quia Angeli non diu perseverant in non attendendo ad omnia quæ ad se pertinent, eo quod actu in se vident species suas determinari ad ea quæ ad se pertinent.

Ad confirmationem respondetur, quod dato quod illa ordinatio voluntatis nihil reale ponat in conceptu, ut manifestus reddatur Angelo audienti, sufficit quod tollat impedimentum morale, ratione cuius occultabatur, quia erat sub jure, et potestate alterius, et dependens ab ejus voluntate, et dominio. Et sicut hoc dominium, et hæc dependentia nihil ponebat in conceptu, qui sub tali dominio erat, ita non mirum, quod ut sit manifestus ille conceptus sufficiat tolli aliquid extrinsecum, nempe quod consentiat talis voluntas, quæ habet illud dominium.

Secundo, dicitur quod etiam potest fieri aliquid reale in ipso conceptu: nam supposita voluntate manifestandi, producit de novo conceptus ordinans, et disponens id quod alteri manifestandum est, et quod ab ipso dirigatur tamquam aliquid ad illum pertinens. Et hoc totum fit per actum realem, et productionem realem conceptus, qui cum tali ordine, et habitudine ad alterum exprimitur, et hæc expressio, et habitudo realis est, sicut actus imperii, et actus orationis habitudinem realem habent erga personas ad quas sunt, licet nihil reale in

personis ponant. Ad inconueniens autem, quod posset Angelus una locutione loqui infinitis, dico non esse inconueniens quod loquatur omnibus quos velit, id est, ad quos velit pertinere talem locutionem, qui tamen nunquam erunt infiniti in re, et categorematice loquendo non sunt dabiles infiniti Angeli.

XXVIII. Secundo arguitur, quia in hac sententia non potest saluari quod unus Angelus loquendo, alterum decipiat, eique mentiatur, quod tamen locutioni negari non potest, dicens Domino ad spiritum nequam III Reg. xxiii: *Decipies et præualebis*: et ipse diabolus pater mendacii est. Sequela vero probatur, quia nos non admittimus locutionem Angelorum fieri per signa, in quibus posset concipi fallax significatio, sed per ordinationem conceptus ad alium. Conceptus ergo qui ordinatur ad alterum non potest non significare Angelo id quod est ille conceptus: ergo respectu ejus conceptu quem significat, nullo modo decipit, quia repræsentat id quod ordinat ad alterum, et non aliud, id autem quod ordinat vere repræsentat, quia vere ordinat ad ipsum, et in tantum repræsentat in quantum ordinat: ergo respectu hujus non decipit. Respectu autem cujuscumque alterius conceptus non decipit, nec mentitur, quia alterum nec vere, nec falso repræsentat, cum nec vere, nec falso eum ordinet ad alterum: ergo respectu nullius conceptus decipit, aut falso significat.

Confirmatur, quia Angelus nullius cogitationis liberæ alterius habet speciem propriam, et sibi debitam, quia cujus non est debita cognitio, neque species: ergo nec etiam habebit speciem repræsentantem sibi conceptum alterius ut ordinatum ad se, vel ut volitum manifestari sibi: nam etiam hæc cogitatio

seu ordinatio cogitationis, aut volitio libera est: cur ergo istius solum ponitur species nisi petendo principium? Hoc enim inquirimus, cur istius detur species in Angelo audiente? Etsi datur, cur non potest illa uti Angelus antequam sibi alter eam manifestare velit, et sic cognoscere omnes locutiones futuras?

Confirmatur secundo ex Vasquez, quia conceptus non ordinatur ad alterum, nec fit ei manifestus ex vi suæ expressionis, et dictionis, sed ex vi voluntatis ordinantis: ergo formaliter non est actus intellectus, sed voluntatis locutio, quod aperte est falsum.

Denique, Angelus excitat hominem, et loquitur ei per immutationem specierum ejus, et impressionem alicujus physici in phantasia, et imaginatione: ergo et alterum Angelum.

XXIX. Respondetur negando sequelam. Ad probationem dicitur, optime componi in hac sententia quod possit dari mendacium, et deceptio in locutione Angelorum, nimirum si formet duplicem conceptum, unum quoad se, per quem cognoscit suos affectus, et id quod habet in re, et hunc non dirigat ad alterum, sed apud se retineat; alterum vero formet, in quo neget se tales affectus habere, vel talia cogitare, aut velle, aut accidere, sicut in rei veritate habetur apud se; et hunc conceptum ordinet, et dirigat ad alterum, tunc illum decipit, et illi mentitur. Similiter circa res supernaturales aut futuras, vel quæ latent alium Angelum potest eum decipere narrando id quod a parte rei non datur, circa res vero naturales quas alter cognoscit, non potest ipsum decipere, quia alter comprehensive illas cognoscit, et videt id quod est in re. Quare licet respectu illius conceptus quem Angelus

ordinat ad alterum præcise sumpti non possit dari mendacium, tamen respectu duplicis conceptus seu affectus, quorum unus se refert ad alium, quando non ita est in re potest Angelus componere mendacium aut etiam narrando, vel repræsentando per conceptum id quod non ita est in re. Et quia conceptus sunt signa, naturalia quidem, sed fallibilia, aut fallentia, quia non semper adæquate se habent ad objecta, ut in re; ideo ut diximus supra res per illos conceptus non semper evidenter attinguntur ab audiente, sed per fidem obscuram, et fallibilem.

XXX. Ad primam confirmationem respondetur ex supra dictis quod cujuscumque conceptus, et secreti cordis alterius habet quilibet Angelus speciem repræsentativam ipsius, quantum ad quidditatem, et naturam ejus, quia, ut dixit D. Thomas qu. ix de veritate, art. iv ad xi, per eandem speciem innatam per quam alium Angelum cognoscit, cognoscit omne quod in eo est, et ad se ordinatur, et consequenter conceptus ejus qui ab eo nascuntur, et manifestantur, et aliquid illius sunt. Cæterum species quæ sic repræsentat cogitationes alterius quoad essentiam, et quidditatem earum, quæ secreta non est secundum se, non repræsentat eas prout in exercitio, et in esse quousque ponantur in rerum natura non solum physice, sed etiam moraliter, ut supra diximus, quia propter suam libertatem non sunt cognoscibiles ab altero Angelo, etiamsi physice producantur in se quousque dirigantur ad ipsum tamquam pertinentes ad se quod est quasi produci ipsi Angelo, id est, notificari. Et illa ordinatio, licet etiam sit, tamen per se est nota alteri, et ratio cognoscendi alia quæ ordinat ad ipsum, quia hoc ipso quod est ordinatio ad alterum, est manifestatio, et unum de pertinen-

tibus ad illum; et sic debetur illi cognitio ejus potius quam aliarum cogitationum, quia hoc ipso quod est pertinens ad illum, et aliæ non pertinent, illius cognitio est debita, non aliarum.

Ad secundam confirmationem respondetur distinguendo antecedens; conceptus non ordinatur ad alterum, neque est illi manifestus ex vi suæ expressionis, distinguo; ex vi suæ expressionis absolute factæ, et in ordine ad se tantum, concedo; ex vi suæ expressionis comparativæ, et ordinatæ ad alterum, nego: ordinatio enim non fit formaliter per actum voluntatis, sed per actum intellectus, qui proprie est collativus, et ordinativus de rebus: voluntas autem solum est principium movens per volitionem suam ut intellectus ordinet, et disponat de rebus, et conceptibus, sive in ordine ad se, sive in ordine ad alterum, qua voluntate præsupposita intellectus exprimit, et producit conceptum repræsentantem rem, non præcise, et absolute, sicut in ordine ad se, sed cum ordine ad alterum, quatenus exprimit rem illam ut intimandam alteri, aut cum imperio, aut cum deprecatione, aut alio modo, et illa habitudo exprimitur in conceptu, non quidem ut objectum reflexe cognitum, et in actu signato, sed ut exercitium cognoscentis; et dirigentis, et sic locutio semper est actus intellectus sic ordinative exprimentis, licet præsupponat actum voluntatis. Quod vero dicitur de excitatione, qua Angelus excitat hominem, respondetur homines non excitari nisi mediante sensu, a quo dependet omnis eorum cognitio. Unde oportet immutari sensum hominis ab Angelo, sive exteriorem, sive interiorem, ut excitetur: sensus autem non immutatur ad cognoscendum, nisi per aliquam speciem, quam accipit ab objectis, vel

de novo in se formatur, aut in memoriam reducitur, quod sine aliqua immutatione corporali non fit. Quod totum secus accidit in Angelis, qui nec excitantur per sensus, nec excipiunt species ab objectis; et sic non possunt excitari, sicut homines.

XXXI. Postremo ex dictis colliges, quomodo in locutione Angelorum nihil obstat distantia, vel indistantia, quia sicut unus Angelus potest cognoscere rem aliquam naturalem a quacumque distantia, et ubicumque sit, eo quod non accipit species a rebus nec ab ipsis earumque actione dependet, ut moveatur ad cognoscendum, ita potest cognoscere locutionem, et conceptum alterius Angeli quantumcumque distans sit; quia in hoc non movetur ab Angelo loquente accipiendo ab eo speciem, sed speciem quam in se habet de Angelo loquente, hoc ipso quod in loquente producitur conceptus ordinatus ad alterum, hoc ipso illum cognoscat, sicut cognoscit rem naturalem hoc ipso quod producitur physica in rerum natura ubicumque producat. Unde distantia, vel indistantia quoad hoc nihil operatur. Similiter intelligitur quomodo in Angelis intelligatur lingua, nutus, et signa, quibus loquuntur: est enim lingua ipsa vis expressiva conceptuum erga alterum, ut dicit S. Thomas in hac quæstione CVII, articulo primo. Nutus autem, et signa sunt ipsi conceptus, et ordinatio eorum ad alterum quatenus sic proponuntur, quod eodem modo cognoscibiles redduntur alteri sicut ipsa natura, et substantia, et potentia Angeli cui coordinatur, et tamquam aliquid illius cognoscitur hoc ipso quod dirigitur ad alterum ut ad eum pertinet. Unde S. Thomas quæst. IX de veritate, art. IV ad XII dicit, quod: « Nutus, et signa hoc modo possunt

in Angelis distinguui, ut signum dicitur ipsa species, nutus autem ordinatio ad alium, sed possibilitas hæc faciendi dicitur lingua. »

ARTICULUS II.

Quid sit illuminatio in Angelis, et quibus conveniat?

I. Nomine illuminationis in Angelis intelligimus non simplicem locutionem, sed quæ manifestat alteri veritatem cum magisterio, et doctrina, id est, taliter disponendo, et coaptando illam pro captu alterius, quod ex vi talis pro positionis possit eam percipere, et intelligere: tunc enim est manifestatio quasi clarificans, et illuminans alterius mentem ad percipiendam veritatem. Hanc ergo illuminationem inter Angelos dari supponimus contra Durandum, qui in secundo, dist. XI, qu. III dicit, omnes Angelos a Deo solo illuminari licet illa illuminatio prius tangat unum Angelum quam alium. Cæterum dari talem illuminationem in Angelis, ita ut unus vere alium doceat, et illuminet aperte docet S. Dionysius VIII cap. cœlestis hierarchiæ, probans quod Angeli secundæ hierarchiæ purgantur, illuminantur, et perficiuntur ab Angelis primæ hierarchiæ. Et hoc communiter tenent omnes scholastici, quia doctrina Dionysii in hac parte firma habetur: ea enim quæ de Angelis docuit, a D. Paulo, et ab Apostolis videtur accepisse. Nec Durandus absolute eam negavit, sed interpretatus est, quod Dionysius loquatur de illuminatione Angelorum, quæ fit a solo Deo, mediante tamen Angelis, non mediatione causæ inter eos, quasi unus causet lumen in altero, sed mediatione consequentiæ, quatenus prius natu-

ra tangit unum quam alterum, quia unus est dignior altero. Attamen Dionysii mentem hæc interpretatio non tangit, cui ab alii patres subscribunt. Nam c. IV cœlestis hierarchiæ, expresse docet quod: « Hæc lex a Deo sancita est, ut in unaquaque hierarchia, et primi sint, et medii, et postremi ordines, inferiorumque superiores doctores sint, eique quasi digito viam monstrent. » Et capite septimo dicit: « Cherubim plenum esse munerum, quæ sapientiam efficiant, eaque large copioseque communicat natura cum secundis, sapientiæ quæ concessa est, effusione. » Ac denique c. VIII: « Hoc, inquit, in universum divina præscriptione ac lege pro Dei dignitate sancitum est, ea quæ secunda sunt primorum procuratione participare divinis illustrationibus. » Hoc autem non potest explicari de illustratione solum mediante consequentiâ, et non mediante causalitate, cum esse doctorem, efficere, et communicare sapientiam, inferiores participare eam procuratione superiorum, manifestam causalitatem designet in docendo, et illuminando. Idem tradit S. Athanasius libro de communionem similibus essentiæ; Damascenus lib. II de fide, c. III; Bernardus lib. V de consideratione c. IV aliique patres. Certe ratio ipsa persuadet quod cum Angeli sint pure intellectuales, et in perfectione intellectualitatis inæquales, unus alio subtilius, altiusque intelligat: ergo poterit illas subtiliores intelligentias, inferioribus manifestare, ut eas percipiant: hoc autem illustrare, seu illuminare est. Quomodo autem circa beatam visionem unus Angelus alium non illuminet, quia in hac non docebit vir proximum suum, nec civitas illa cœlestis indiget sole, et luna, quia claritas Dei illuminat eam, sed solum quoad aliqua quæ ad accidentalem